

М.О. ПАНЧЕНКО,

студентка IV курсу

(Академія адвокатури України)

(Науковий керівник кандидат юридичних наук

К.В. Легких)

РОЗМЕЖУВАННЯ АВТОРОЗНАВЧОЇ ТА СУДОВО-ЛІНГВІСТИЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

Ключові слова: авторознавча експертиза, судово-лінгвістична експертиза.

На сьогодні не має чіткого розмежування авторознавчої та судово-лінгвістичної експертизи, а наукове визначення понять цих двох експертиз тотожне.

Призначаючи лінгвістичну експертизу та окреслюючи перед експертом коло питань для вирішення, слідчий має мати належний фаховий рівень, як правознавець, водночас мати досить високий загально-освітній рівень, оскільки «лінгвістика», як наука, потребує достатнього обсягу знань, аби вірно сформульовані питання, а згодом досвід та спеціальні знання обґрунтовано визначеного слідчим експерта стали ефективними та достатніми при розслідуванні злочинів.

На даний момент визначення авторознавчої та судово-лінгвістичної експертизи тотожні, а саме, вони визначають фактичні дані про особу автора (чи виконавця) тексту та про умови створення мовного повідомлення (мотивацію, цілі, настанову автора, збиваючи фактори, викривлення відображеної у свідомості інформації, адаптацію мовних засобів до можливостей адресата, маскування мовної ситуації шляхом диктування, навмисного викривлення писемного мовлення, створення тексту у співавторстві, тощо). Таке визначення дають О.В. Зайцев, Л.В. Свиридова. Іншими

словами, судово-лінгвістична експертиза надає інформацію щодо учасників мовленнєвого акту, умов його протікання та співвідношення його результату (тексту) з дійсністю.

Але, разом з тим, всі питання не можуть бути вирішені в межах авторознавчої експертизи. Сучасні судові правовідносини вирішуються за допомогою методів, які виходять за межі авторознавчої експертизи. Вирішують ці питання та виконують лінгвістичні дослідження теж співробітники НДІСЕ (Науково дослідницький інститут судових експертиз) з вищою філологічною освітою та кваліфікацією судового експерта за спеціальністю «Дослідження писемного мовлення».

Наукову основу судово-авторознавчої експертизи становить система знань про умови і закономірності мовної поведінки людини, визначають індивідуальність письмової мови, її динамічну стійкість та методи дослідження авторства [3].

Ми підтримуємо думку таких науковців, як С.М. Вул, Л.В. Кузниченко, О.В. Довженко, Т.В. Литвин, що судово-лінгвістичну експертизу слід відмежовувати і виокремити з авторознавчої експертизи, бо це два різних види експертиз і застосовуються для досягнення різної мети.

Впевнені, що лінгвістична експертиза для вирішення своїх питань використовує спеціальні знання в галузі лінгвістики, соціолінгвістики, психолінгвістики тощо.

Кримінальний процесуальний кодекс визначає загальні положення про особу експерта, його права та обов'язки і відповідальність.

Експертом у кримінальному провадженні є особа, яка володіє науковими, технічними або іншими спеціальними знаннями, має право відповідно до Закону України «Про судову експертизу» на проведення експертизи і якій доручено провести дослідження об'єктів, явищ і процесів, що містять відомості про обставини вчинення кримінального правопорушення, та дати висновок з питань, які виникають під час кримінального провадження і стосуються сфери її знань.

Аналізуювши також Інструкцію «Про призначення та проведення судових експертиз та науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень», та Переліку основних видів судових експертиз та експертних спеціальностей, за якими присвоюється кваліфікація судового експерта фахівцям науково-дослідних інститутів судових експертиз Міністерства юстиції України відсутнє поняття «лінгвістичної експертизи» як окремого виду експертиз.

Що ж до предмета судової експертизи писемного мовлення – це фактичні дані, істотні для розслідування і судового розгляду кримінальних або цивільних справ, які встановлюються за допомогою спеціальних знань в галузі судової лінгвістики [3, 100].

У межах судово-лінгвістичної експертизи також успішно вирішуються питання про наявність різного роду порушень в оформленні документації процесуального і не процесуального характеру, які мають важливе значення з позицій доказування: формулювання слідчим навідних питань під час допиту, а також юридична оцінка

інформації, яка є у мовленевому повідомленні [5, 111].

Типовими завдання судово-лінгвістичної експертизи є наступні [4, 57]:

- дати тлумачення і пояснення значень і походження слів, словосполучень і виразів;
- проаналізувати основне і додаткове значення мовного знака, фрагментів або комбінацій текстів;
- установити авторство тексту, його новизну і творчу оригінальність;
- здійснити дослідження текстового наповнення (контента) сайтів і сторінок Інтернету;
- встановити, чи є текстові збіги, і якщо є, то на скільки вони унікальні, чи загальноновживані (загальнодоступні), прецедентні тексти;
- здійснити тлумачення спірних положень різноманітних документів, договорів;
- провести дослідження товарних знаків, девізів, слоганів і інших комерційних найменувань на предмет їх відповідності нормам сучасної мови, а також на предмет еквівалентності чи нееквівалентності іншим товарним знакам або комерційним найменуванням.

Експерт, що здійсню дану експертизу повинен мати вищу професійну освіту з філології, бути внесеним до реєстру експертів, і мати не тільки теоретичні знання, а й практичні вміння.

У рамках відтворення мовленнєвої ситуації перед експертом можуть бути поставлені такі питання:

- Чи є автором тексту, що починається та закінчується відповідно словами (надається конкретний опис), певна особа?
- Однією чи різними особами складені тексти (конкретний опис)?
- Чи складені окремі фрагменти представленого на дослідження документу різними особами?
- Чи не перебував автор (виконавець) у незвичному психофізіологічному

стані під час створення (виконання) тексту?

– Чи не спостерігаються у тексті (конкретний опис) ознаки наявності у його автора стійкої патології мовно-розумових процесів?

– Яка стать та вік виконавця досліджуваного тексту?

– Чи не створений текст (конкретний опис) з навмисним викривленням писемного мовлення?

– Чи не виконаний текст (конкретний опис) під диктовку?

– Чи не створений текст (конкретний опис) у співавторстві?

У висновку судово-лінгвістичної експертизи обов'язково вказується, які апробовані і науково обґрунтовані методи були використані, методологія даної експертизи, її науковий інструментарій і надійність отриманих результатів [4, 62]. Виходячи з цього, експерт має дати відповіді на всі поставлені питання перед експертизою, науково, логічно та методологічно обґрунтувати все це у висновку.

Список літератури:

1. *Богословська М.О.* Деякі аспекти судово-лінгвістичної експертизи / М.О. Богословська // Вісник Академії адвокатури України. – 2009. – число 1(14). – С. 152–157.
2. *Вул С.М.* О лингвистической экспертизе как новом роде исследований в системе Минюста Украины / С.М. Вул, О.В. Довженко // Экспертное обеспечение правосудия: проблемы теории и практики : материалы международной научно-практ. конференции (7–8 сентября 2006 г., Симферополь). – Симферополь : ДиАйПи, 2006.
3. *Вул С.М.* Автороведческая и лингвистическая экспертизы письменной речи / С.М. Вул, Л.В. Кузниченко // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики : зб. наук.-практ. матеріалів. Випуск 5. – Харків : Право, 2005.
4. *Галяшина Е.И.* Понятийные основы судебной лингвистической экспертизы / Е.И. Галяшина // Теория и практика лингвистического анализа текстов СМИ в судебных экспертизах и информационных спорах : сб. материалов науч.-практ. семинара (Москва, 7–8 декабря 2002 г.). Часть 2 / [под ред. М.В. Горбаневского]. – М. : Галерея, 2003. – 328 с
5. *Литвин Т.* *Можливості* судово-лінгвістичної експертизи на початку ХХІ ст. / Т. Литвин // Право України. – 2001. – № 1.

РЕЗЮМЕ

В статті автор розглядає проблеми і можливі варіанти розділення судово-лінгвістичної та автороведчої експертизи.

SUMMARY

In the article the author examines the problems and possible separation of forensic document examination and forensic linguistic examination.

*Рекомендовано кафедрою
кримінального процесу та криміналістики*

Подано 10.10.2013.